

Det Kgl. Forsvarsdepartement
Postboks 8128 Dep
0032 Oslo

Kopi: Forsvarets sanitet, Forsvarets veteran tjeneste, Forsvarsombudet, Helse- og omsorgsdepartementet, RHF Helse Sør-Øst, Stortingets utenriks- og forsvarskomiteé og Helse- og omsorgskomiteé, NVIO og Veteran møter Veteran

Veteranforbundet SIOPS trekker seg fra referansegruppen til Forum for veteranforskning (FVF), ledet av Forsvarsdepartementet

Den 15. oktober i 2020 behandlet Stortinget veteranmeldingen, Meld. St. 15 (2019-2020) Også vi når det blir krevet – veteraner i vår tid. Samme dag ble de vesentligste delene av et representantforslag fra Rødt ved representanten Bjørnar Moxnes vedtatt. Representantforslaget ble lagt frem for å sikre rettighetene til skadde veteraner.

Etter fremlegg fra opposisjonen ble det i tillegg fattet et enstemmig vedtak om veteranforskning (vedtak nr. 31): «Stortinget ber regjeringen legge frem en kartlegging av prioriterte forskningsområder relatert til forsvarspersonell i utenlandstjeneste. Denne skal legge grunnlaget for en strategi for norsk veteranforskning.»

Et historisk vedtak

Dette var et historisk vedtak som kunne legge grunnlaget for en svært viktig forskningsinnsats som Veteranforbundet SIOPS gjennom mange år har arbeidet for. I komitéinnstillingen vises det blant annet til «høringsinnspillet fra SIOPS hvor de [SIOPS] etterlyser en plan for sivil forskning på skadde veteraner...» Norske myndigheter har gjennom offentlige dokumenter, i hele den mer en 10 år lange planperioden for veteranivaretagelse, egentlig siden St. Meld. nr. 34. (2008-2009), den første veteranmeldingen, gjennom flere konkrete tiltak forpliktet seg til å legge til rette for veteranforskning i sivile forskningsmiljøer, men uten at slike tiltak ble gjennomført. Det var derfor svært gledelig at Stortinget grep fatt i dette, og ba regjeringen sette i gang et arbeid som skulle lede frem til en strategi for norsk veteranforskning. På Stortinget samme dag uttalte daværende Forsvarsminister Frank Bakke Jensen: «Regjeringen ønsker også å satse på mer systematisk forskning. Jeg vil sørge for at dette arbeidet starter umiddelbart og *i nært samarbeid med øvrige departementer, veteranorganisasjonene og forskningsinstitusjoner i militær og sivil sektor.*» (vår utheving)

SIOPS har i mange år vært spesielt opptatt av at det må settes i gang veteranforskning i sivile forskningsmiljøer. Dette bl.a. fordi vi har vært opptatt av mangelen på «veteran kompetanse» hos ansvarlige behandlere i den sivile helsetjenesten. Grunnen til dette er at de fleste veteraner som trenger behandling etter tjenesten ute får behandling hos sivile behandlere og ved sivile

behandlingsinstitusjoner. Det er også ved sivile behandlings, forsknings, og utdanningsinstitusjoner alle ansvarlige behandlere får sin utdanning. Det er selvsagt også her vi finner de klart største og viktigste forskningsmiljøene. I 2021 reduserte Forsvarets sanitet tilbudet om behandling av veteraner til kun et år etter avsluttet tjeneste, noe som ytterligere understreker behovet for å utvikle kompetanse i sivile behandlings- og forskningsmiljøer.

Betydningen av sivil forskning på dette området ble forøvrig understreket i en felles uttalelse i desember 2020 fra ni veteran- og tjenestemannsorganisasjoner.

Manglende inkludering av de viktigste sivile behandlings- og forskningsmiljøene

På bakgrunn av dette var Forsvarsdepartementets oppfølging av Stortingsvedtaket svært skuffende. På forespørsel til FD om oppfølgingen av Stortingets forskningsvedtak fikk vi i mars 2021 en epost med informasjon om at «*Vi har etablert et forskningsforum, Forum for helsefaglig veteranforskning (FHV) som vi er i prosess med å utarbeide et endelig mandat for.*» (vår utheving) Den 28.04.2021 fikk veteranorganisasjonene så oversendt utkast til et mandat som virket uferdig, og der det ikke var klarlagt hvilke sivile aktører fra forvaltning og forskning som ville delta i arbeidet. I brev til FD 05.05.21 påpekte vi bl.a. manglende deltakelse fra, og forankring i de største sivile forskningsmiljøene. Det var tydelig at andre departement, f.eks. Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) med helseforetakene (RHF), og heller ikke den interdepartementale arbeidsgruppen (IDA) var med i arbeidet. SIOPS leverte et omfattende notat der vi særlig påpekte at man ikke kunne utvikle en strategi for norsk veteranforskning uten å ha med Helse- og omsorgsdepartementet og helseforetakene med universitetssykehusene.

FD oversendte 31.05.21 et revidert mandat som ikke var vesentlig endret, og der hverken HOD eller RHF/universitetssykehusene i det hele tatt var nevnt. FD har senere informert om at HOD og IDA ikke ønsket å være med i forumet. I et møte med veteranorganisasjonene 28.09.21 informerte FD om at helseforetakene hadde vært invitert til å delta i forskningsforumet, men at de ikke hadde besvart invitasjonen. Det er ukjent for oss hvorfor den interdepartementale arbeidsgruppen (IDA), HOD, Helsedirektoratet og helseforetak ikke deltar i dette arbeidet. FD har senere informert om at HOD og helseforetakene ikke er interessert i å delta i forskningsforumet. I en oversendelse fra FD 31.01.2022 forklarer man andre departementers manglende interesse og deltakelse på denne måten: «Deltakelse samsvarer imidlertid ikke med disse departementers policy.»

Overfor Forsvarsdepartementet har SIOPS gjentatte ganger siden mai 2021, i flere oversendelser og i møter med departementet og med politisk ledelse, påpekt at HOD med helseforetakene og med behandlings- forsknings- og utdanningsmiljøene ved universitetene og universitetssykehusene, må inkluderes i arbeidet med en strategi for veteranforskning. Uten at disse miljøene inkluderes, og får eierskap til dette arbeidet, vil ikke myndighetene kunne lykkes med å utvikle nødvendig kompetanse og forskning i sivil helsetjeneste. Vi har til dags dato ikke fått svar fra departementet om våre innspill, eller om den kritikken vi har fremmet.

Forsvarsdepartementet og Forsvaret ønsker eierskapet til all veteranforskning

Forsvarsdepartementet har tatt Stortingets forskningsvedtak inn i sin egen forskningsstrategi og utformet det de kaller «*Mandat for forskningsforum innenfor forsvarssektoren FOU-område 5 Personell og kompetanse; forskning på veteraner.*»

Ordlyden i Stortingsvedtaket (15.10.2020), vedtakets intensjon og komitéens innstilling og merknader, viser at Stortinget ønsket at dette arbeidet også skulle ha en klar forankring i sivile forskningsmiljøer. Et enstemmig Storting fattet ikke et vedtak om en norsk forskningsstrategi for veteranforskning der Forsvarsdepartementet skal styre all veteranforskning, også den sivile.

Mandatet som FD har utformet på egen hånd, underbygger FDs og Forsvarets eierskap til all veteranforskning, også forskning innenfor sivile forskningsmiljøer: Under punktet Overordnet målsetting heter det at FDs forum for veteranforskning FVF, «skal utarbeide en overordnet strategi for norsk veteranforskning i og utenfor forsvarssektoren» (vår utheving). Vi er kritiske til at departementet konkluderer om utformingen av en overordnet strategi i og utenfor forsvarssektoren, uten først å ha inkludert de viktigste sivile aktørene innenfor forvaltning og forskning.

Under avsnittet «Konkrete mål og forutsetninger» fremgår det at Forsvarets sanitet og sjef FSAN vil styre innretningen av veteranforskning også innenfor sivil sektor: FDs forskningsforum skal «avklare og etablere samarbeid med sjef FSANs råd for medisinsk og helsefaglig forskning for gjennomgang og kvalitetssikring av forskningsfaglige, juridiske og etiske problemstillinger innen helsefaglig forskning på veteraner.» (vår utheving)

I medisinsk og helsefaglig forskning i det sivile blir faglige og etiske hensyn vurdert av Regionale komitéer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK). Denne delen av forvaltningen er hjemlet i helseforskningsloven og forskningsetikkloven, og er administrativt knyttet til universitetene. Forsvaret/FSAN må også søke REK om godkjenning når de skal gjennomføre sine undersøkelser og forskningsprosjekter.

En operasjonalisering av Stortingets forskningsvedtak krever også forutsigbar finansiering over statsbudsjettet. Det står det lite om i mandatet, men FD forbeholder seg retten til å vurdere endelige bevilgninger til foreslåtte forskningsprosjekter: «Konkrete forskningsprosjekt som følge av den overordnede strategien vil finansieres gjennom ulike finansieringskilder, deriblant FDs FoU-midler. FD vil med det legge til rette for veteranforskning og foreta vurdering knyttet til endelig finansieringsplan for foreslåtte forskningsprosjekt», skriver departementet. Det betyr at FD også vil styre bevilgningene til alle forskningsprosjekter relatert til militært personell i internasjonale operasjoner, også sivile forskningsprosjekter.

Uriktige opplysninger

I det endelige mandatet oversendt fra FD 31.05.21, som kan leses på regjeringens hjemmesider, refereres det til at de viktigste sivile forskningsmiljøene er representert gjennom «Sivil deltakelse sjef FSANs råd for medisinsk og helsefaglig forskning.» De sivile deltakerne som nevnes her er universitetene i Tromsø, Oslo, Bergen, St Olavs Hospital, Oslo universitetssykehus og FHI. I en presentasjon av forskningsforumet under Veteranforum 20.05.2021 informerte departementet om at forumet «FVF samarbeider med Sjef FSANs råd for medisinsk og helsefaglig forskning, hvor blant andre inngår: Universitetet i Tromsø, Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Oslo Universitetssykehus og St. Olavs Hospital. Her gis det altså inntrykk av at forumet har forankring i de store sivile forskningsmiljøene ved universitetene. Men disse forskningsmiljøene er ikke representert i sjef FSANs råd for medisinsk og helsefaglig forskning. Dette ble avklart i et møte med Forsvarets sanitet 08.08.2021. På skriftlig spørsmål fra Frp i Stortinget 20.08.21 svarte likevel daværende forsvarsminister Frank Bakke Jensen at «Forumet har kontakt med sivile utdanningsinstitusjoner på

høyt nivå, blant annet gjennom samarbeidet med sjefen for Forsvarets sanitets (FSAN) råd for medisinsk og helsefaglig forskning.» I SIOPS stiller vi oss spørrende til hvilke «sivile utdanningsinstitusjoner på høyt nivå» FDs forskningsforum har kontakt med gjennom samarbeidet med Sjef FSANs råd for medisinsk og helsefaglig forskning? Vi kan ikke se dette annerledes enn at det her er gitt uriktig informasjon til Stortinget.

I mandatet for FDs forskningsforum har man inkludert representanter fra fire sivile institusjoner: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og stress (NKVTS), Forskningsrådet, Folkehelseinstituttet (FHI), og Modum Bad. Men ingen av disse utdanner ansvarlige behandlere til helsevesenet. Bare én av dem har nylig fått veteranforskning på programmet, og bare én av dem driver med behandling. I forumet er det imidlertid en tydelig militær dominans med FD i ledelsen, og så Forsvarsstaben, FSAN, Forsvarets høyskole, Forsvarets veteran tjeneste, Forsvarets forskningsinstitutt og Institutt for forsvarsstudier.

En slik «militær dominans» er det vanskelig å få øye på når departementet «kvitterer ut» operasjonaliseringen av Stortingets forskningsvedtak i Meld. St. 4 (2022–2023), om Anmodnings- og utredningsvedtak i stortings sesjonen 2021–2022. Her fremheves først og fremst de sivile institusjonene som er med i forskningsforumet, og det konkluderes med at institusjonene i forumet utgjør «en vesentlig andel av norsk forskningskompetanse innenfor veteranfeltet.» På denne måten unnlater man å si noe om at de største og viktigste institusjonene innenfor behandling, forskning og utdanning, universitetene og universitetssykehusene ikke er med i dette arbeidet.¹ Vi stiller oss for øvrig spørrende til om de offentlige institusjonene Forskningsrådet og Folkehelseinstituttet stiller seg bak det mandatet som FD har utformet for forumets arbeid, og har oppnevnt sine egne representanter til Forum for veteranforskning?

En vedtatt strategi?

I Statsbudsjettet, Prop. 1 S (2021-2022) står det at «Forsvarsdepartementet følger opp vedtaket [om veteranforskning] som ledd i arbeidet under Forum for veteranforskning med bred militær og sivil deltakelse. Regjeringen vil særlig følge opp prioriterte områder fra veteranmeldingen i 2020. En overordnet strategi for norsk veteranforskning i og utenfor forsvarssektoren ferdigstilles i 2022.» Her står det også at Regjeringen «vil følge opp prioriterte områder fra veteranmeldingen i 2020. En overordnet strategi for norsk veteranforskning i og utenfor forsvarssektoren ferdigstilles i 2022.» I Meld. St. [4 (2022-2023) opplyses det også at det «på bakgrunn av «forumets [FVFs] arbeid og kompetanse, er vedtatt en strategi for veteranforskning.»

Vi merker oss at man her gjentar målsettingen om å utvikle en overordnet strategi for norsk veteranforskning i og *utenfor forsvarssektoren* (vår utheving).

Vi kan ikke se at denne strategien er ferdigstilt og er publisert.

Manglende åpenhet og offentlighet

Prosessen med opprettelse av forskningsforumet FVF har vært preget av manglende offentlighet og åpenhet, også overfor veteranorganisasjonene som sitter i FVFs referansegruppe. I forbindelse med oversendelsen av det opprinnelige mandatet for forskningsforumet ble det fra departementets side gitt uttrykk for at man ikke ønsket at mandatet skulle legges ut eller på annen måte gjøres offentlig.

¹ Meld. St. 4 (2022–2023) Anmodnings- og utredningsvedtak i stortings sesjonen 2021–2022, 5.1 Stortings sesjon 2020–2021 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-4-20222023/id2931428/?ch=5>

SIOPS understreket at et forskningsmandat måtte være offentlig, noe FD forsikret om at det ville bli. Det ble senere lagt ut på regjeringen.no uten noen presentasjon, men med følgende overskrift: «Mandat for forskningsforum innenfor forsvarssektorens FOU-område 5 Personell og kompetanse; forskning på veteraner. Forsvarsdepartementet (FD) har besluttet å opprette et forum for veteranforskning (FVF)»²

Departementet har også vært svært tilbakeholdne med å sende referater fra møter i FVF til referansegruppen, og har bare sendt over slike etter gjentatte forespørsler fra vår side. Ved en anledning viste man til at «Styringsgruppen [i FVF] har vedtatt at veteranorganisasjonene, i kraft av å være referansegruppe FVF, kan motta et slikt referat.» (vår utheving) Det har ellers aldri blitt klarlagt hvilken rolle departementet har tiltenkt veteranorganisasjonene som referansegruppe. I departementets «utkvittering» av arbeidet med Stortingets forskningsvedtak referert ovenfor, sies det at «Veteranorganisasjonene er referansegruppe for forumet, og kan fremme konkrete ønsker og behov for prosjekter.» Som medlem av referansegruppen er erfaringen at vi ikke har blitt lyttet til og at vi ikke har hatt noen innflytelse på arbeidet i forskningsforumet (FVF).

Mandatet tilsier at Forsvarsdepartementet har lagt opp til en strategi for norsk veteranforskning som i sin helhet vil inngå i departementets egen forskningsstrategi. Hvis man hadde ønsket et samarbeid med de viktigste sivile forskningsmiljøene om en slik strategi måtte disse, hvis det skulle fungere, ha vært inkludert helt fra starten, og med utformingen av mandatet. Dette har ikke vært hensyntatt av departementet.

«Forsvarsdepartementets strategi for veteranforskning»

Den 12.11.21 oversendte FD en epost til veteranorganisasjonene med utkast til en strategi som bygger på FDs forskningsmandat. Tittelen var «Forsvarsdepartementets strategi for veteranforskning» og illustrerte tydelig departementets operasjonalisering av Stortingets anmodningsvedtak, noe hele utkastet tydelig bar preg av. Også denne oversendelsen ble sendt utenom FDs offisielle postmottak. På forespørsel om åpenhet og offentlighet i saken svarte FD at «FD-postmottak ikke er relevant i denne sammenheng», og at saken var arkivert i et annet av departementets arkivsystemer.

Strategien som FD har utformet bygger altså på et mandat som SIOPS ikke kan stille seg bak, og det er også vanskelig å se at sivile forskningsmiljøer kan ha deltatt i utformingen av mandatet. Strategien skal være utformet av FDs forskningsforum.

Vi oppfatter det ikke slik at strategien bygger på «en kartlegging av prioriterte forskningsområder» slik Stortingets anmodningsvedtak forutsetter. Den sier heller ikke noe om hvordan de store forskningsmiljøene kan stimuleres til å delta i veteranforskning. Strategien gjentar bare på flere områder mandatets innretning og begrensninger, blant annet når det gjelder finansiering der det heter at «FD vil vurdere foreslåtte forskningsprosjekter.» Det sies ikke noe om at forutsigbar langsiktig finansiering må forankres i Stortinget og gjennom Statsbudsjettet. I strategien vises det til «ulike finansieringskilder, deriblant Forsvarsdepartementets FoU-midler.» Her vil man risikere at forskningsprosjekter om veteranhelse under en ny forskningsstrategi må konkurrere med bl.a.

² <https://www.regjeringen.no/no/dep/fd/rydde/mandat-for-forskningsforum-innenfor-forsvarssektorens-fou-omrade-5-personell-og-kompetanse-forskning-pa-veteraner/id2891155/>

forsknings og utviklingsprosjektene under Forsvarets høyskole, f.eks. prosjekter med vekt på forsvarsteknologi og operativ evne, fordi det ikke er avsatt øremerkede midler.

Strategien refererer Regjeringens langtidsplan for forskning (2015-2024), uten at dette har noen som helst betydning for strategien, og den viser til Kunnskapsdepartementets veileder om sektoransvaret hvert departement har for forskning på sine fagområder. Det siste fungerer mest som en avgrensning mot samarbeid på tvers av sektorene.

26.11.2021 oversendte SIOPS sitt tilsvare til FDs strategiutkast med relativt omfattende og kritiske merknader der vi begrunnet hvorfor vi ikke kunne stille oss bak dette dokumentet. 31.01.2022 mottok veteranorganisasjonene utkast nummer to av FDs strategi for veteranforskning. I vårt tilsvare til dette «høringsutkastet» påpekte vi at dokumentet ikke inneholdt noen endringer som gjorde at vi kunne endre vårt syn. Vi har ikke mottatt svar på noen av disse oversendelsene.

Slik SIOPS forstår dette svarer ikke Forsvarsdepartementets Strategi for veteranforskning til Stortingets anmodningsvedtak. Den bygger på et mandat som SIOPS ikke kan stille seg bak, og som vi ved flere anledninger har kommet med markant kritikk mot, uten at departementet har svart på denne. Forsvarsdepartementets utkast til strategi for veteranforskning er derfor ikke noe som SIOPS kan stille seg bak, eller gi konstruktive innspill til, slik man har bedt om. Vi tror ikke det var dette et enstemmig Storting så for seg med vedtaket om en kartlegging av prioriterte forskningsområder og utvikling av en strategi for norsk veteranforskning.

Forsvarsdepartementet og politisk ledelse har ved flere anledninger gitt uttrykk for at man har et «nært samarbeid med veteranorganisasjonene», og man har kommet med forsikringer om at «veteranorganisasjonene har en sentral plass i arbeidet i [forskningsforumet] FVF.»

I denne prosessen har det *ikke* vært et nært samarbeid med veteranorganisasjonene, og organisasjonene har *ikke* hatt noen sentral plass, og egentlig heller ikke en avklart rolle i arbeidet i FVF. I realiteten har SIOPS, til tross for at vi tilhører forumets referansegruppe, ikke hatt noen innflytelse i arbeidet. Vi har fulgt en prosess preget av manglende åpenhet og offentlighet fra departementets side.

SIOPS' tilknytning til Forum for veteranforskning (FVF) har vært behandlet i flere styremøter. På styremøte 30.03.2023 besluttet et enstemmig styre at SIOPS trekker seg fra FVFs referansegruppe.

Oslo, 8. juni 2023

Arve M. Aasbak
Styreleder

Kjetil Bragstad
generalsekretær